

Murat Hulaj*

Sabahate Beqiri*

PRAVNI POLOŽAJ SUDIJE ZA PRETHODNI POSTUPAK U ODNOSU NA DRUGE SUBJEKTE TOKOM PRELIMINARNE ISTRAGE

APSTRAKT

U poslednje vreme svedoci smo brzih promena u zakonodavstvu o krivičnom postupku u skoro svim državama zapadne Evrope koje imaju za cilj da unaprede zaštitu individualnih prava i da ubrzaju krivični postupak, kao promene koje nisu zaobišle ni jugoistočnu Evropu niti državu Kosovo. Ono što je karakteristično za ove promene jeste da je Skupština Kosova po prvi put 2004. godine donela Privremeni krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku Kosova, sa ciljem da pravosudni sistem bude funkcionalniji u poređenju sa onim koji je postojao u skladu sa ZKP-om iz prošlog sistema.

Početak primene ZKPK-a započeo je potpuno drugačiji pristup kada govorimo o ulozi pravosudnih organa, policije, tužilaštava i sudova, prelaskom sa inkvizitorskog na akuzatorski sistem, pošto je prvi smatran beskorisnim i nefunkcionalnim. U akuzatorskom sistemu koji je trenutno u primeni, istražna ovlašćenja koja su se ranije nalazila u rukama istražnog sudije sada su prešla na državnog tužioca, što je nešto što su ranije preduzele skoro sve države na Balkanu.

U sklopu velikog broja novina uvršćenih u ZKPK, jedna od važnijih jeste i utvrđivanje posebnog položaja i uloge sudije za prethodni postupak. ZKPK-om koji je stupio na snagu 1. januara 2013. godine unapređen je dalje položaj sudije za prethodni postupak.

Ključne reči: sudija za prethodni postupak, uloga, ovlašćenja, nadležnosti, drugi subjekti itd.

---

* Mr sc Murat Hulaj, stručni saradnik pri Osnovnom tužilaštvu – Peć, kandidat za sudiju V generacije PPO-a.

* Sabahate Beqiri, stručna saradnica u Osnovnom tužilaštvu, kandidatkinja za tužioca V generacije PPO-a.

Uvod

Ono što je osnovna karakteristika prethodnog postupka jeste da sudija za prethodni postupak ne donosi nikakvu odluku po službenoj dužnosti sa malim izuzetkom, ali uvek u skladu sa opravdanim pravnim predlozima stranaka i drugih učesnika u postupku, u situacijama i uslovima propisanim Zakonikom o krivičnom postupku Republike Kosovo koji je u primeni od 1. januara 2013. godine, kada se odlučuje o ograničenju slobode i prava jednog lica. Po svemu sudeći, u tom smeru Zakonik o krivičnom postupku podržava načelo jednakosti stranaka i u prethodnom postupku, u kome je uloga državnog tužioca dominantna. Iako se radnje, odluke i nalozi donose na predlog stranaka, a ne po službenoj dužnosti, ove radnje sudije za prethodni postupak imaju važnu ulogu, pošto se odlučuje o slobodama i pravima lica, odnosno o njihovom ograničavanju, dok u tom smislu istražne radnje tužioca i policije dobijaju na svom legitimitetu. Sa druge strane, u slučaju da se ovakve radnje preduzmu bez upoznavanja odnosno izdavanja naloga od strane sudije za prethodni postupak, ove radnje bile bi neprihvatljiv dokaz u krivičnim postupku koji se vodi na sudu, tačnije u skladu sa sadržajem člana 257, stav 2 ZKPK-a¹.

Uloga i aktivnosti sudije za prethodni postupak sastavljene su od donošenja odgovarajućih odluka, naloga određenih isključivo na predlog stranaka i drugih učesnika u prethodnom postupku. Tačnije, u nastavku ove teme, pokušaćemo da predstavimo ulogu i nadležnosti sudije za prethodni postupak, i to u sledećem redosledu:

1. Odluke, nalozi izdati na predlog državnog tužioca - policije,
2. Na predlog okrivljenog i njegovog branioca, i
3. Odluke, nalozi izdati na predlog oštećenog, njegovog pravnog zastupnika i punomoćnika.

1. Odluke, nalozi izdati na predlog državnog tužioca - policije

1.1. Pokretanje, produžetak, širenje i prekid istrage

Državni tužilac po donošenju odluke da pokrene istragu² o predmetu koji razmatra i nakon analize krivične prijave, zaključujući da postoji osnovana sumnja i elementi protiv prijavljenog lica koji ukazuju da je učinio određena krivična dela, a sve sa ciljem da rasvetli dati krivični predmet, sprovodi kako neformalne tako i formalne radnje donošenjem pismenog rešenja o pokretanju istražne faze čiji se primerak odmah šalje sudiji za prethodni postupak u skladu sa članom 104, stav 1 ZKPK-a³. Ova radnja tužioca ima i svoj praktičan značaj u smislu ovog akta, pošto se od

---

¹U skladu sa stavom 2 ističe se da dokazi pribavljeni kršenjem odredbi krivičnog postupka nisu prihvatljivi kada to izričito propisuju ovaj zakonik ili druge odredbe zakona.

²Član 102 stav 1 ZKPK-a, strana 45.

³Član 104 stav 1 predviđa da se istraga pokreće rešenjem državnog tužioca. U rešenju se navodi lice ili lica protiv kojih se sprovodi istraga, datum i vreme pokretanja istrage, opis dela koji navodi elemente krivičnog dela, pravni

dana donošenja ovog rešenja računa dužina trajanja perioda tokom kog je lice bilo pod istragom, koji ne sme da prekorači period od 6 (šest) meseci od pokretanja istrage, pošto je za veću dužinu ovog postupka potrebno posebno ovlašćenje sudije za prethodni postupak.

1.2. Obaveze državnog tužioca prema sudiji za prethodni postupak

Državni tužilac takođe je dužan da obavesti sudiju za prethodni postupak o širenju istrage i to shodno u skladu sa članom 157 stav 3 ZKPK-a kao i u skladu sa činjenicom da je istraga prekinuta u skladu sa članom 157, stav 4 ZKPK-a.

U slučajevima u kojima istraga nije okončana u dvogodišnjem periodu, od dana pokretanja istrage, tužilac treba da podnese zahtev u pismenoj formi sudiji za prethodni postupak, zajedno sa razlozima za produžetak istrage (član 159 stav 2 ZKPK-a).

1.3. Zahtevi državnog tužioca – obaveza odgovora sudiji za prethodni postupak?

Sudija za prethodni postupak može ovlastiti nastavak istrage za dodatnih 6 meseci, kada ovo prema zahtevu tužioca nameće složenost predmeta. Za krivična dela za koja se propisuje kazna zatvora od najmanje 5 godina, sudija za prethodni postupak u skladu sa novim zahtevom može ovlastiti još jedan produžetak do 6 meseci. Ukoliko u ovom periodu ne bude završena istraga usled složenosti predmeta, samo Vrhovni sud Kosova u izuzetnim okolnostima može ovlastiti produžetak na još 6 meseci.

Po dobijanju zahteva da se istraga produži, sudija za prethodni postupak obaveštava okrivljenog i oštećenog o istrazi i zahtevu državnog tužioca da se istraga produži. Okrivljeni i oštećeni imaju pravo da podnesu svoje izjave u vezi sa produžetkom istrage u roku od 3 dana od obaveštenja. Odluka sudije za prethodni postupak u vezi sa produžetkom istrage podložna je žalbi stranaka i oštećenog.

Državni tužilac koji je podneo zahtev za produžetak istrage i u periodu čekanja rešenja o produžetku istrage, u situacijama u kojima vodi istragu a da prethodno nije doneta formalna odluka usled hitnosti situacije da se obezbede dokazi, dužan je da obavesti sudiju za prethodni postupak.

1.4. Prikupljanje dokaza i veštačenje

Imajući u vidu činjenicu da su dokazi proizvod krivičnog postupka, u prošlosti su dokazi uglavnom prihvatani kao zakoniti zato što su obezbeđivani naredbom sudije ili tužioca i kao takvi su uključivani u optužnicu a zatim ih je sudija za potvrđivanje optužnice i prihvatao. Ovaj proces je

---

naziv krivičnog dela, okolnosti i činjenice koje dovode do razumne sumnje krivičnog dela, da li su ovlašćene bilo koje tehničke ili tajne mere istrage ili praćenja i dokaze i informacije koji su već prikupljeni.

naravno bio formalan i mogao je da ne garantuje zaštitu prava stranaka niti da posluži interesima pravde, pošto se nepotpuni dokazi mogu prihvatati a značajni dokazi, čije prikupljanje nije naloženo, mogu izgubiti.

U skladu sa aktuelnim zakonikom koji je u primeni od 1. januara 2013. uloga i značaj dokaza je izuzetan, posebno tokom ranijih faza i povezan je sa početnim radnjama. Ilustracije radi, u skladu sa članom 70 policija može osigurati dokaze tokom početnih faza bez nadzora tužioca ali lice koje prikuplja dokaze u okviru policije treba da bude dobro obučeno i treba da bude sposobno i u stanju da objasni radnje koje je preduzeo tužiocu, a kasnije i sudiji a ovakav način delovanja dokaze čini lako prenosivim (prihvatljivim) – član 150 stavovi 7 i 8 koji su prikupljeni bez istražnog naloga tužioca ili sudije. Iz ovoga se može zaključiti da su se uloge učesnika u postupku u poslednjoj deceniji vidljivo promenile u poređenju sa prošlošću.

Sa druge strane, odredbama ranijeg ZKPK-a, u skladu sa odredbom člana 176, veštačenje nalaže sud na zahtev državnog tužioca, branioca okrivljenog ili zastupnika oštećenog, bez namere da se načine izuzeci, ponekada po službenoj dužnosti. Sa druge strane, u skladu sa članom 139 stav 1 sud svaki put nalaže da se izvrši pregled leša i obdukcija, dok član 187 predviđa da veštačenje vodi sudija za prethodni postupak. Za razliku od njega, ZKPK koji je sada na snazi, u skladu sa članom 137 predviđa da državni tužilac može donositi odluke o angažovanju veštaka, imajući u vidu i predloge stranaka u postupku, kako bi isti mogli da istaknu svoja neslaganja pružanjem svojih pojedinačnih predloga. Ovaj odabir mogu osporiti kako okrivljeni tako i oštećena stranka⁴, tako da sudija za prethodni postupak treba da donese odluku u vezi sa izuzećem u roku od deset dana. U skladu sa članom 141 okrivljeni može zahtevati da državni tužilac imenuje veštaka ili može sam platiti veštaka. Ukoliko ova dva veštaka predstavljaju oprečna mišljenja, onda sudija ili državni tužilac mogu zahtevati mišljenje trećeg veštaka.

Takođe, sud nalaže da se izvrši toksikološka analiza na sumnjive materije nađene na lešu⁵. Sa druge strane, u skladu sa članom 144, stav 4 fizički pregledi koji su povezani sa telesnim intervencijama, kao što je uzimanje uzoraka krvi tokom fizičkog pregleda mogu se realizovati samo uz nalog sudije ili dobrovoljnim pristankom datog lica. Sa druge strane, član 144 stav 9 ZKPK-a, predviđa “Uzorci stoje na raspolaganju i za korišćenje samo za ponovno testiranje koje je naredio sud”. Interesantno je da se u članu 76 ZKPK-a, stav 5 ističe se da, kada policija vrši alkotest i treba da uzme uzorke mokraće ili disanja, uzorci ne mogu uzeti prinudom i bez naloga suda.

Odredbama člana 148, stav 2 ZKPK-a obdukciju, fizički pregled, sem slučajeva propisanih članom 145, stav 2 do 4 i 76 ovog Zakonika, psihijatrijski pregled, molekularni i genetički pregled i analize DNK može naložiti samo sudija za prethodni postupak sem u slučajevima kada se svedok ili

---

⁴Član 137 stav 2.1 ZKPK-a, strana 61, predviđa da okrivljeno lice, branilac, žrtva ili zastupnik žrtve mogu da ospore izbor veštaka na osnovu stručnih kvalifikacija ili mogućeg sukoba interesa podnošenjem prigovora za osporavanje sudiji za prethodni postupak. Sudija za prethodni postupak donosi rešenje o izboru veštaka u roku od deset (10) dana od trenutka određivanja veštaka.

⁵Član 143 stav 2 ZKPK-a

oštećeni slaže da ove radnje preduzme policija ili tužilac. U skladu sa ovom odredbom, jasno je da ove radnje i nalozi potpadaju pod nadležnost sudije za prethodni postupak ali u izuzetnim okolnostima uz saglasnost oštećenog i svedoka ove radnje preduzima policija ili javni tužilac i zakonite su.

Sudija za prethodni postupak u slučajevima u kojima se svedok ili veštak ne pojavi ili odbije da se pojavi pred državnim tužiocem bez zakonitih razloga, na predlog državnog tužioca SPP izriče novčanu kaznu u iznosu od 250 evra za nepojavljivanje⁶, sve dok mu je poziv upućen uredno na način propisan zakonom. Takođe treba istaći da se svedok u situaciji u kojoj se odazove pozivu, i nakon što se upozna sa posledicama neizjašnjavanja odbije da svedoči bez zakonitih razloga i pored izrečene kazne, ponovo odbije da svedoči, može pritvoriti i to sve dok bude odbijao da svedoči ali ne više od mesec dana ili sve dok njegov iskaz ne postane nepotreban. Takođe i druge mere koje su povezane sa određivanjem veštaka u smislu veštačenja u različitim oblastima, nalaže samo sudija za prethodni postupak u zavisnosti od prirode krivičnog dela oko koga se vrši istraga.

1.5. Sudska naredba za pretresanje lokala i lica treba da uživa pravnu podršku

Na zahtev državnog tužioca, sudija za prethodni postupak može narediti pretresanje kuće, drugih većih lokala, imovine određenog lica kada postoji osnovana sumnja da je dato lice učinilo krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti i kada je verovatno da će pretres dovesti do hapšenja ovog lica ili otkrivanja i zaplene dokaza od važnosti za krivični postupak. Pod istim uslovima može se narediti lično pretresanje jednog konkretnog lica kada postoje realne mogućnosti da će isto dovesti do otkrivanja tragova ili do zaplene kod lica koja su učinila jedno krivično delo. Naredbu primenjuje pravosudna policija. Ovo pitanje uređeno je članom 105 stavovima 1,2,3 i 5 ZKPK-a. Ovo pretresanje nije isto sa privremenim pretresom koji sprovodi policija iz bezbednosnih razloga bez naredbe suda, u skladu sa zakonskom odredbom novog zakonika koji je trenutno u primeni.

Samo u izuzetnim okolnostima, u skladu sa članom 110 ZKPK-a, u hitnim okolnostima kada se naredba za pretresanje ne može dobiti blagovremeno i ukoliko postoji stvarna opasnost da će doći do zakašnjenja, koje može imati za posledicu gubitak dokaza ili postoji opasnost po život ili zdravlje ljudi, pravosudna policija može pokrenuti pretresanje na osnovu usmenog odobrenja sudije za prethodni postupak. Kada policija izvrši pretresanje bez pismene naredbe sudije, u okolnostima propisanim članom 110, stavovi 1 i 5 ZKPK-a ona je dužna da u roku od 12 sati pošalje izveštaj državnom tužiocu i sudiji za prethodni postupak⁷.

U načelu i po zakonu, SPP ne bi trebalo da izda nijednu naredbu za pretresanje, bez obzira što pred sobom ima zahtev tužioca ili policije za istim, ukoliko postoji i najmanja sumnja da je lice za koje se traži naredba za pretresanje izvršilo krivično delo, sve dok protiv njega nije doneto rešenje o

---

⁶Vidi član 135 stavovi 1 i 2 ZKPK-a

⁷Član 110 stav 6 ZKPK-a predviđa da ako je policija preduzela pretresanje bez pisane naredbe suda, ona najkasnije dvanaest (12) časova nakon pretresanja mora da podnese izveštaj državnom tužiocu i nadležnom sudiji, ako je sudija određen kako bi se dobilo retroaktivno sudsko usvajanje kontrole, u skladu sa odredbama Ustava.

pokretanju istrage usled osnovane sumnje da je učinilo krivično delo. Ovo podrazumeva da ovakva situacija ne bi trebalo da se dešava u svakodnevnoj praksi, bez želje da zalazimo u pojedinačne slučajeve koji su zasigurno evidentni u svakom regionu, negde više a negde manje, i to ne zbog toga što nedostaje profesionalizam već zbog mnogobrojnih dnevnih obaveza tužilaca i sudija kao posledica velikog broja predmeta koje imaju pred sobom, pošto pokušavaju da izađu na kraj sa nedostatkom dovoljnog kadra. Štaviše, često su primorani da rad na ovim zahtevima dodele svom pomoćnom osoblju, a isti, kako u tužilaštvima tako i u sudovima, rade u ime nosilaca predmeta, tako da ih u nemogućnosti odgovarajuće provere, tužioci i sudije ponekada potpisuju a da nemaju vremena da pogledaju njihovu sadržinu, kako zahteva tako i naredbi koji su sastavljeni, koje posledično, zbog ovakvih prekršaja, u kasnijem stadijumu, sud proglašava neprihvatljivim bilo po službenoj dužnosti ili nakon prigovora okrivljenog ili njegovog branioca⁸, pošto nisu prikupljeni u skladu sa zakonskim odredbama čime se rizikuje da se izgubi predmet na kome je podignuta optužnica i pored stvarnosti da se dato krivično delo desilo. Drugim rečima, nijedna naredba za pretresanje ne bi trebalo da se izda bez pravne osnove kao što je ona gore opisana, izuzev slučajeva koji su navedeni i propisani članovima 110 i 111 ZKPK-a, ukoliko nemamo Rešenje o pokretanju istrage za jednog ili više okrivljenih u vezi kojih postoji osnovana sumnja.

1.6. Tajne tehničke mere praćenja i istrage

Takođe, sudija za prethodni postupak izdaje niz naloga na predlog tužioca i stranaka, u skladu sa poglavljem XXIX Tajne i tehničke mere praćenja i istrage.

Shodno tome, u skladu sa članom 91, stav 1 i 2 ZKPK-a, sudija za prethodni postupak na zahtev državnog tužioca može naložiti svaku meru propisanu Zakonikom. Razume se da se pri izdavanju naloga za tajne tehničke mere ocenjuju i uslovi i konkretne okolnosti za svaki slučaj pojedinačno.

U hitnim postupcima kada bi čekanje naloga sudije za prethodni postupak iz stava 2 člana 91 ugrozilo bezbednost istrage ili život i bezbednost oštećenog, svedoka, informatora ili članova njihove porodice, državni tužilac može izdati privremeni nalog za jednu od 10 pomenutih mera. Ovakav privremeni nalog gubi snagu ukoliko ga sudija za prethodni postupak ne potvrdi u pismenoj formi u roku od 24 sata od trenutka izdavanja.

U skladu sa članom 96, stavovi 6 i 9 ZKPK-a, državni tužilac obaveštava u pismenoj formi preporučenom poštom svako lice podložno naredbi o činjenici da podlaže režimu tajnih mera i da ima pravo žalbe Veću za preispitivanje praćenja i istrage, preko predsedavajućeg organa nadležnog za sudska pitanja, u roku od 6 meseci i da mu se dozvoljava pristup prikupljenim materijalima ukoliko više ne bude postojala osnovana sumnja da su učinili krivično delo ili državni tužilac nije podigao optužnicu u roku od jedne godine od isteka naredbe (član 96, stav 1).

---

⁸ Član 249 stav 1 tačka 1.1, 1.2, 1.3 ZKPK-a, strane 113-114

U posebnim slučajevima, na zahtev tužioca, sudija za prethodni postupak može da naredi da se licu koje podlaže naredbi ne dozvoli pristup predmetima i materijalima prikupljenim tokom tajne istrage ukoliko bi pristup lica koje podlaže naredbi pristupa ovakvim materijalima ugrozilo bezbednost istrage ili život ili bezbednost oštećenog, svedoka, informatora ili članova njihove porodice ili ovakvo obaveštenje kasni, najviše godinu dana, ukoliko bi obavljanje date obaveze, pre isteka propisanog perioda, ugrozilo bezbednost istrage, sigurnost života oštećenog, svedoka, informatora ili članova njihove porodice.

Sa druge strane, u skladu sa stavom 3, člana 96 sudija za prethodni postupak na zahtev državnog tužioca može izdati pismenu naredbu da se u vezi sa informatorom ili ovlašćenim službenikom pravosudne policije koji je primenio mere propisane ovim poglavljem, izbrišu ili izbegnu imena, adrese, radno mesto, zanimanje i druge informacije sadržane u datim materijalima koje bi mogle da ih identifikuju, kao i svi drugi materijalni podaci koji su prikupljeni a koji identifikuju data lica. Data naredba može se izdati pre obaveštavanja lica koje podlaže naredbi.

Subjekti koji učestvuju u prethodnom postupku, treba decidivno da ispoštuju postupak donošenja mera iz ovog poglavlja, pošto se nalog za meru i njenu primenu ukoliko je nezakonit, tretira kao neprihvatljiv dokaz na glavnom pretresu, u značenju iz člana 97, stav 1.

1.7. Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog, sprečavanje ponovnog izvršenja krivičnog dela i nesmetano vođenje krivičnog postupka

Uloga i aktivnosti sudije za prethodni postupak takođe dolaze do izražaja u poglavlju X, pri izdavanju neke od mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog u postupku, u značenju člana 173, stav 4, u vezi sa članom 175, stav 4 ZKPK-a, sudija za prethodni postupak izdaje svoje naredbe na osnovu predloga i u zavisnosti od uslova obrazloženih u predlogu koji se konkretno zahteva, može izdati jednu od mera koje slede u nastavku:

- Naredba za hapšenje (član 175)
- Obećanje okrivljenog da neće napustiti svoje boravište (član 176),
- Zabrana prilaženja određenom mestu ili licu (član 177),
- Javljanje u policijsku stanicu (član 178),
- Jemstvo (član 179),
- Kućni pritvor, član 183 ZKPK-a
- Skretanje krivičnog postupka (član 184) i
- Pritvor (član 187)

Bilo koja od pomenutih mera izriče se u unapred utvrđenim trenucima i situacijama, odnosno kada se radio o učiniocima krivičnih dela koja ne pomažu organima u rasvetljavanju krivičnih predmeta, počevši od ignorisanja poziva i neobaveštavanja nadležnog organa u postupku. To kakvu će naredbu izdati sudija za prethodni postupak zavisi od slučaja do slučaja i od same obrazloženosti

zahteva državnog tužioca, član 188, stav 1 ZKPK-a. To znači da primena mere koju naređuje SPP zavisi od opravdanosti i potrebe da se obezbedi prisustvo okrivljenog u postupku. Bilo koja mera koja se izdaje na zahtev tužioca kada je predmet u fazi istrage kod tužioca, i ukoliko je tužilac iscrpeo sve prethodne pravne mogućnosti i ukoliko su ispunjeni pravni uslovi propisani za svaku od određenih mera, SPP, *mutatis mutandis* sa obrazloženim okolnostima zahteva, izriče jednu od mera neophodnih da se obezbedi prisustvo okrivljenog.

Zahtev za izricanje mere ne mora da se ispoštuje kada se radi o oslobađanju, ukoliko su alternative drugih mera dovoljne za zahteve koje potražuje proceduralni organ (tužilac).

1.7.1. Pritvor, određivanje, produžetak, prekid i primena pritvora

Kao jedna od najoštrijih mera ograničavanja slobode i prava lica, obradićemo je nešto detaljnije.

U skladu sa članom 188, pritvor određuje sudija za prethodni postupak na osnovu pismenog zahteva državnog tužioca, nakon saslušanja.

Saslušanju o pritvoru, obavezno prisustvuju državni tužilac i branilac okrivljenog. I u slučaju kada okrivljeni ne angažuje branioca, odbrana mu se dodeljuje po službenoj dužnosti pošto se radi o obaveznoj odbrani u skladu sa članom 188, stav 4 ZKPK-a. Na ročištu, državni tužilac i usmeno predstavlja razloge za pritvor, dok okrivljeni i njegov branilac mogu da odgovore i da predstave svoje argumente u skladu sa članom 188, stav 5 ZKPK-a⁹.

Stranke imaju pravo da ulože žalbu na rešenje za određivanje pritvora, u roku od 24 časa od vremena podnošenja rešenja. O žalbi odlučuje Pretresno veće Apelacionog suda, u roku od 48 sati od njenog ulaganja.

Kada sudija za prethodni postupak odbaci zahtev državnog tužioca za određivanje pritvora, on može naložiti bilo koju drugu meru iz poglavlja X – mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog.

U skladu sa odredbama člana 190, pritvor može trajati najviše mesec dana od dana hapšenja, na osnovu prvog rešenja sudije za prethodni postupak. Nakon ovog vremena, može biti u pritvoru samo rešenjem suda o produžetku pritvora¹⁰.

Pre podizanja optužnice, pritvor može trajati najviše godinu dana, odnosno ukoliko se radi o krivičnim delima kažnjivim sa manje od 5 godina zatvora, pritvor traje 4 meseca, dok za krivična dela kažnjiva kaznom zatvora od više od 5 godina, pritvor traje 8 meseci. U određenim slučajevima, pritvor se može produžiti do 4 meseca za krivična dela kažnjiva sa 5 godina zatvora, ili 12 meseci kada se vodi postupak za krivična dela kažnjiva sa najmanje 5 godina zatvora u

---

⁹ Član 188 predviđa postupak izdavanja naredbe za pritvor, tačnije stav 5 citira da: Na saslušanju o pritvoru državni tužilac iznosi svoje razloge za traženje pritvora. Okrivljeni i njegov branilac mogu da reaguju na njegove argumente na raspravi za izricanje pritvora, državni tužilac predstavlja razloge za zahtev pritvora. U vezi sa istim, u skladu sa stavom 6 člana 188 odlučuje sudija za prethodni postupak, vidi ZKPK strana 86.

¹⁰ Član 191 stav 1 ZKPK-a,

vanrednim okolnostima kada je nepodnošenje optužnice u roku propisanom u stavu 2 član 190, povezano sa složenošću predmeta ili sa drugim faktorima koji se ne mogu pripisati državnom tužiocu. Ukoliko se optužnica ne podigne pre isteka pomenutih rokova pritvorenik se oslobađa.

Ukoliko se pozovemo na član 191 ZKPK-a, koji uređuje produžetak pritvora, možemo da zaključimo da ovaj postupak, pre podizanja optužnice, svaki put treba da se izvrši po predlogu državnog tužioca koji navodi razloge za određivanje i produžetak pritvora i da li su preduzeti svi razumni koraci za ubrzano vođenje istrage.

U skladu sa članom 191, stav 3 pritvor koji odredi sudija za prethodni postupak može produžiti, kako sudija pojedinac tako i predsednik sudskog veća, u zavisnosti od faze postupka u kome je krivični predmet. Za razliku od aktuelnog zakonika u primeni, u skladu sa pređašnjim zakonikom iz 2004. godine koji je bio u primeni do 31. decembra 2012, produžetak pritvora u značenju članova 284 i 185, stav 3 prvobitno je određivao na mesec dana sudija za prethodni postupak, dok je produžetak na ne više od dva meseca odobravalo veće sastavljeno od troje sudija, u rokovima propisanim članom 284 ovog Zakonika, po dobijanju podnesaka okrivljenog i njegovog branioca, dok se pritvor koji odredi veće od 3 sudija može produžiti od strane sudije za prethodni postupak, najviše na mesec dana, u rokovima propisanim članom 284 ovog Zakonika nakon prvog saslušanja. Iz ovoga se može zaključiti da kada sudija za prethodni postupak jednom odredi pritvor, krivično veće ga može produžiti a sudija za prethodni postupak ga ponovo može produžiti, u roku od jednog meseca od održavanja saslušanja i na ovaj način alternativno, produžiti pritvor do maksimuma propisanog članom 284 ovog Zakonika. Oštećeni i zaštitnici žrtava mogu formalno ili neformalno tražiti od državnog tužioca da interveniše zahtevom za produžetak pritvora. Okrivljeni i branilac obaveštavaju se o predlogu najkasnije tri (3) dana pre isteka pritvora određenog pravosnažnim rešenjem¹¹.

1.7.2. Prekid pritvora pod nadzorom suda

Na osnovu člana 197 ZKPK-a, sudija za prethodni postupak može prekinuti pritvor uz saglasnost državnog tužioca. U slučajevima neslaganja, odlučuje Krivično veće u roku od 48 sati od prijema zahteva sudije.

Gore navedena konstatacija koja se nadovezuje na sam početak ovog rada koja navodi da sudija za prethodni postupak deluje samo po zahtevu stranaka u postupku, uz manje izuzetke, dovela nas je do rečenice koja se ponavlja upravo u ovoj odredbi člana 192, stav 1 da odlučuje o zakonitosti pritvora po službenoj dužnosti i da pre donošenja odluke o prekidu pritvora, SPP tri dana unapred obaveštava državnog tužioca, koji ima pravo žalbe pretresnom veću sastavljenom od troje sudija, protiv rešenja sudije za prethodni postupak o prekidu pritvora. Pretresno veće donosi svoje rešenje u roku od 48 sati.

---

¹¹ Član 191, stav 2 ZKPK-a

Odredbe Zakonika o krivičnom postupku i član 192, stavovi 2 do 4, predviđaju novi postupak za ukidanje pritvora i za ocenu zakonitosti određivanja i produžetka pritvora ili postupak *habeas corpus* (*habeas corpus*). Na zahtev pritvorenog lica ili njegovog branioca u svakom trenutku mogu uložiti žalbu sudiji za prethodni postupak da odluči o zakonitosti pritvora.

Sudija za prethodni postupak može sprovesti saslušanje u skladu sa članom 188, stavovi 3,4,5 i 6 ukoliko se na prvi pogled žalbom potvrdi da:

su razlozi za pritvor iz člana 187 ovog Zakonika od sudske odluke o pritvoru prestali da postoje, su se promenile okolnosti ili razotkrile nove činjenice ili da je zadržavanje iz bilo kog drugog razloga nezakonito.

Sudija za prethodni postupak na saslušanju nalaže neposredno oslobađanje pritvorenog lica, kada konstatuje da:

- su prestali da postoje razlozi za pritvor iz člana 187 ovog Zakonika,
- je istekao rok za pritvor koji je naložio sud (tužilac nije podneo zahtev za produžetak pritvora),
- rok za pritvor koji je odredio sud prekoračuje rok propisan članom 190 (8,12 meseci) ili
- je zadržavanje iz bilo kog drugog razloga nezakonito¹².

1.7.3. Primena mere pritvora u popravnoj ustanovi

Sudija za prethodni postupak odlučuje u sporazumu sa direktorom ustanove da pritvorenik obavlja aktivnosti koje odgovaraju njegovim fizičkim i umnim sposobnostima u zatvorskoj ustanovi (član 199 stav 2 ZKPK-a).

Uz dozvolu sudije za prethodni postupak i pod njegovim nadzorom ili pod nadzorom lica koje on imenuje, pritvorenika mogu posećivati bliski rođaci, lekari ili druga lica (član 200, stav 2 ZKPK-a).

Uz znanje sudije za prethodni postupak, predstavnici kancelarije za vezu ili diplomatske misije bez nadzora sudije, imaju pravo da posete svoje državljane, a i predstavnici međunarodnih organizacija imaju pravo da posete pritvorena lica koja imaju status izbeglice (član 200, stav 2).

Pritvorenici mogu razmenjivati korespondenciju ili biti u kontaktu sa licima van ustanove ukoliko je sa time upoznat i ukoliko se vrši pod nadzorom sudije za prethodni postupak. Nakon konsultacija sa državnim tužiocem, ovakva komunikacija može se zabraniti iz zakonom propisanih razloga (član 200, stav 4).

---

¹² Vidi član 189 stavovi 1,2,3 i 4 ZKPK-a

U skladu sa članom 201, sudija za prethodni postupak može izreći disciplinsku kaznu zabrane ili ograničavanja poseta i korespondencije pritvorenom licu koji je načinio disciplinski prekršaj (član 201, stavovi 1 i 2 ZKPK-a).

1.8. Zaštita oštećenog, svedoka i svedoka saradnika

Državni tužilac, okrivljeni, branilac okrivljenog, svedok saradnik ili svedok, u svakoj fazi mogu podneti nadležnom sudiji pismeni zahtev za izdavanje naredbe za zaštitu ili anonimnost.

Odredbama članova 220 i 222 ZKPK-a lice koje je učestvovalo u izvršenju krivičnog dela može se proglasiti za svedoka saradnika na predlog državnog tužioca.

Takođe, članovima 220, stav 1 i 226 ZKPK-a, sudija za prethodni postupak na predlog državnog tužioca, takođe može proglasiti oštećenog ili svedoka zaštićenim svedocima.

U oba ova slučaja, ovaj nalog nakon zatvorenih ročišta, izdaje sudija za prethodni postupak.

2. Na predlog okrivljenog i njegovog branioca

U skladu sa odredbom člana 125 ZKPK-a okrivljeni može uložiti žalbu sudiji za prethodni postupak, da odluči o zakonitosti njegove obaveze da se pojavi pred državnim tužiocem. Ova odredba naišla je na različite reakcije još od vremena kada je Zakonik objavljen. Tačno je da odredba člana 125 nije uredila do kraja ovu nadležnost sudije za prethodni postupak.

Iako odredbe krivičnog postupka treba da se protumače u korist okrivljenog treba imati u vidu da se okrivljeni po prvi put obaveštava da se protiv njega vodi istraga kada dobije poziv da se pojavi pred državnim tužiocem. Pošto se i odredbe Zakonika o krivičnom postupku zasnivaju na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i samim tim i na odlukama Evropskog suda za ljudska prava, prema odrednicama ovog suda “krivične optužbe podrazumevaju i svako obaveštenje državnog organa da se jedno konkretno lice tereti za krivično delo”. Ovo pitanje nadalje je ostalo diskutabilno pošto je i odredba ostavila praznine, posebno kada govorimo o mogućim odlukama sudije za prethodni postupak. Štaviše, do sada nije zabeležena nikakva žalba tog tipa.

U skladu sa odredbom člana 213 stav 3 ZKPK-a, državni tužilac treba da dozvoli braniocu okrivljenog da pregleda, fotokopira ili fotografiše spise, knjige, dokumenta, fotografije i druge materijalne predmete u posedu državnog tužioca, materijale koji služe za pripremu odbrane kao dokaze koje je prikupio okrivljeni ili koji su bili u njegovom posedu u zavisnosti od predmeta. Državni tužilac može odbiti, ali u datim slučajevima, branilac može tražiti od sudije za prethodni postupak da mu se dozvoli da pogleda, fotokopira ili fotokopira iste. Takođe, u skladu sa članom 214, stav 1 iako sud i tužilac propisan stavom 2 člana 214 uskrate ovaj uvid, oštećeni i branilac stiču zakonsko pravo da ulože žalbu SPP-u a njegova odluka u tom slučaju je konačna.

2.1. Odluke sudije za prethodni postupak su konačne

Državni tužilac je za lice koje uhapsi pravosudna policija, dužan da najkasnije u roku od 6 sati od trenutka hapšenja, izda odluku o zadržavanju, što je ovlašćenje koje je Privremenim zakonikom iz 2004. godine imao službenik pravosudne policije. Na odluku o zadržavanju u skladu sa aktuelnim ZKP-om, osumnjičeni i njegovi branilac angažovan u roku od 24 sata, imaju pravo izjavljivanja žalbe sudiji za prethodni postupak.

Sudija za prethodni postupak odlučuje po žalbi u roku od 48 sati od trenutka hapšenja. Takođe, okrivljeni ima pravo da traži od državnog tužioca da mu obezbedi bilo koji konkretan dokaz¹³. Ukoliko državni tužilac odbije zahtev za dobijanje dokaza, okrivljeni na datu odluku može uložiti žalbu sudiji za prethodni postupak. I u ovom slučaju, Zakonik o krivičnom postupku nije rešio definitivno ovo pitanje i nije predvideo moguću odluku i njegovu ulogu u ovom postupku.

3. Odluke, naredbe izdate na predlog oštećenog, njegovog zastupnika i punomoćnika

Oštećeni u sadašnjem krivičnom postupku ima šira prava u krivičnom postupku i adekvatnije postupanje, iako u nekoliko krivičnih dela kao što su telesni integritet, seksualno nasilje ima status ravnopravne stranke sa drugim redovnim strankama u postupku (član 219, stav 1, tačka 7 u vezi sa članom 374, stav 2 ZKPK-a).

Takođe, oštećeni tokom prethodnog krivičnog postupka (istrage), sa ciljem prikupljanja i čuvanja dokaza, može tražiti od državnog tužioca da mu obezbedi bilo koji konkretan dokaz u i van zemlje¹⁴, a isti po proceni odlučuje o značaju dokaza i njegovoj korisnosti u kasnijem postupku i u zavisnosti od ovog odobrenja, usvaja ili odbacuje njegov zahtev, pozivajući se na član 217, stavovi 1, 2, 3, 4.

Na predlog oštećenog i u prilog člana 218, stav 2 ZKPK-a, sudija za prethodni postupak donosi rešenje o obezbeđenju imovinskopravnog zahteva.

Oštećeni i njegov pravni zastupnik ili punomoćnik polažu pravo da pregledaju, fotokopiraju ili fotografišu spise i materijalne dokaze kojima raspolaže državni tužilac ukoliko je to u njihovom legitimnom interesu. U slučaju da tužilac odbaci ovaj zahtev oštećenog, oštećeni ulaže žalbu sudiji za prethodni postupak.

Odluka sudije za prethodni postupak je konačna, ali u slučaju da se odbije uvid u spise, o ovome odlučuje krivično veće.

Takođe, kao što je to slučaj sa okrivljenim tako i za oštećenog, odredbe člana 216 ZKPK-a predviđaju pravo da se od državnog tužioca zahteva obezbeđenje određenog dokaza. U slučaju da tužilac to odbije, oštećeni može na tu odluku uložiti žalbu sudiji za prethodni postupak.

---

¹³ Vidi član 216 stav 1 ZKPK-a

¹⁴ Član 219 stavovi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ZKPK-a

4. Mogućnost vanredne istrage

Odredbe člana 149 Zakonika o krivičnom postupku, predviđaju mogućnost vanredne istrage, u kojima državni tužilac ili okrivljeni mogu tražiti od sudije za prethodni postupak da sasluša svedoka ili da zatraži mišljenje veštaka, sa ciljem očuvanja dokaza, kada postoji jedinstvena mogućnost da se obezbedi važan dokaz ili kada postoji značajan rizik da taj dokaz neće posle toga moći da bude na raspolaganju u toku glavnog pretresa.

U situacijama u kojima SPP odbaci predlog koji su podnele ovlašćene stranke u skladu sa ZKPK-om, automatski nastupa zakonsko pravo ulaganja žalbe veću sastavljenom od troje sudija. U slučaju da sudija preduzme ove istražne mere, on saziva ročište za saslušanje svedoka i veštaka u prisustvu okrivljenog, njegovog branioca i državnog tužioca, dok se sa druge strane oštećeni i njegov zastupnik obaveštavaju o ročištu i imaju pravo da mu prisustvuju.

5. Zaključak

Kao što je prethodno opisano, može se zaključiti da je sudija za prethodni postupak subjekat koji ima posebnu ulogu i važnost među drugim subjektima u postupku. Uloga i položaj SPP-a, nadležnosti i zakonska ovlašćenja koja mu pripadaju ukazuju da je njegova uloga u naprednom stadijumu, u smislu provere zakonitosti radnji koje preduzimaju policija i tužilaštvo tokom prethodnih istraga. Aktuelni način korišćenja i primene mera prerastao je u uobičajenu pojavu posebno u situacijama kada se krivične prijave po tužilaštvima na Kosovu ulažu protiv NN lica, a krivična dela su zaista učinjena. Smatram da u ovakvim situacijama postoji opravdanost.

Svedoci smo svakodnevnih praksi da je trenutak primene tajnih mera po prvi put na Kosovu počeo 2004. godine, imajući u vidu da je ranije na Kosovu nedostajala ovakva tehnika. Takođe, ne treba zaobići i činjenicu da nam je u ovom vremenskom periodu predstavljen i institut sudije za prethodni postupak, gde reč „prethodni“ sama po sebi govori o položaju, ulozi, ovlašćenjima i nadležnostima za ovu fazu postupka, kao subjekat koji uravnotežava zakonitost zahteva stranaka koje im priznaje Zakonik o krivičnom postupku koji je sada u primeni. Kosovu je ranije nedostajala pravna infrastruktura i sama tehnička strana, što je, u nemogućnosti korišćenja datih mera, takođe sprečilo da se rasvetli veliki broj krivičnih dela izvršenih na Kosovu, koja ni dan danas nisu rasvetljena. Zakonik o krivičnom postupku u ovom trenutku zahteva mnogo veću odgovornost stranaka i samog sudije kao učesnika koji garantuje postupak, kako bi se strankama zagarantovala prava koja im pripadaju zakonom. Drukčije govoreći, ukoliko se pozovemo na ulogu sudije, njegova uloga promenila se vidljivo, pošto je prerasla u mnogo proaktivniju ulogu u istrazi i suđenju o krivičnim delima sada u odnosu na dosta manje aktivnu ulogu u postupku, dok su se povećale odgovornosti drugih stranaka u postupku. Uloga SPP-a u aktivnostima zagarantovanim odredbama ZKPK-a, u prethodnoj fazi postupka, radnje koje preduzima na zahtev stranaka u postupku, treba da budu prihvatljiviji zahtevi za izdavanje mera samom činjenicom da sve sudije u krivičnom postupku, bez obzira na fazu u kojoj važe njihova pravna ovlašćenja, treba da ih

ispoštuju i da ih primene decidivno, kao što to priznaje zakon, zato što na ovaj način mogu dokazati svoju profesionalnost, nezavisnost, nepristrasnost i integritet kao lica koja primenjuju zakon i kao onih koji poštuju ljudska prava i slobode u skladu sa Konvencijama koje smo dužni da ispoštujemo uvršćenih u druge unutrašnje akte koje obavezno primenjujemo iz dana u dan u predmetima kojima se bavimo svakodnevno.

6. Preporuke:

- Preporučuje se da se podnosioci zahteva poštede što je moguće više od nepotrebnih zahteva kada postoji mogućnost da se krivična istraga sprovede i bez potrebe da se primene tajne tehničke mere prisluškivanja i telekomunikacije.
- Preporučuje se takođe da i SPP, deluje pažljivo i otvoreno svaki put kada dobije ovakve zahteve, analizirajući na profesionalan način uslove svakog zahteva koji imaju pred sobom u smislu ispunjenosti pravnih uslova za njihovo izdavanje onako kako je tražio predlagač (policija ili tužilac), i odlučujući nakon toga da li je njihovo izdavanje racionalno, imajući u vidu činjenicu da u praksi ne bi trebalo dozvoliti da se pre donošenja rešenja o pokretanju istrage protiv osobe x ili y primeni postupak za podnošenje zahteva od strane subjekata imenovanih zakonom i da nakon toga sudovi –sudije za prethodni postupak, usvoje iste, što je inače postala svakodnevna praksa u nekolicini sudova.
- Identifikovati situacije u kojima imamo osumnjičene i one u kojima imamo okrivljene, imajući u vidu činjenicu da smo, kada se radi o osumnjičenom, još uvek u situaciji da imamo možda samo krivičnu prijavu koji nije potkrepljena razumnom sumnjom, te da, u nemogućnosti prikupljanja drugih činjenica, možemo primeniti i druge tajne mere kao poslednja alternativa iako nemamo rešenje o istrazi, pošto imamo samo osobu za koju se sumnja da je izvršila krivično delo.
- Kako za tužioca tako i za sudiju za prethodni postupak važi sledeće: državni tužilac ne treba da podnese SPP-u zahtev za pretresanje lokala ili stanova itd. protiv osobe x ili y, ukoliko ne postoji osnovana sumnja da je krivično delo učinjeno ili će biti učinjeno, sve dok lice za koje se traži da bude podložno pretresanju kuće, stana ili lokala ne bude imalo status okrivljenog i se protiv njega ne donese rešenje o pokretanju istrage, pošto su ove dve poslednje rečenice pravna obaveza SPP-a koji ne treba da odobri dati predlog.
- Bilo bi dobro da sudije pre svega primljene zahteve analiziraju lično i da ih nakon toga proslede svom pomoćnom osoblju na obradu, što u praksi po svemu sudeći nedostaje usled mnogobrojnih obaveza koje imaju.
- Preporučuje se da, kada govorimo o tužiocima i sudijama kao organima vlasti, upućuju jedni drugima zahteve za donošenje odluka, naredbi koje imaju zavidan profesionalni i nivo pravne istinitosti, a ne da ih usvajaju samo formalno, poštujući ih svakog puta.

U nemogućnosti da se taksativno navedu sve preporuke nadamo se da će ovih šest preporuka, kao najbitnije, biti upućene punomoćnicima države, tužiocima i sudijama, kako bi kao takve uvek bile

uzete u obzir u situacijama u kojima je neophodno, pored drugih koje nismo imali priliku da detaljno obradimo u ovom tekstu.

Bibliografija:

- Zakonik o krivičnom postupku Kosova br. 04/L-123
- Krivični zakonik Republike Kosovo br. 04/L-082
- Privremeni zakonik o krivičnom postupku Kosova UNMIK/RREG/2003/26
- Uredba br. 2002/6 o tajnim i tehničkim merama praćenja i istrage
- Dr Ejup Sahiti i dr Rexhep Murati, E Drejta e Procedurës Penale, Priština 2013
- Pro dr Enver Hasani / Prof dr Ivan Čukalović, Komentar na Ustav Republike Kosovo, 1. izdanje.
- Kratak vodič o Konvenciji o ljudskim pravima, Donna Gomien, 3. izdanje
- Evropska konvencija o ljudskim pravima